DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-357-9-5

ІНТЕГРАЦІЯ ПРИНЦИПУ «PAR IN PAREM NON HABET IMPERIUM» В ІМУНІТЕТ ДЕРЖАВИ ЯК МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ІНСТИТУТ

Бондаренко С. Ю.
фахівець кафедри технічного захисту кіберпростору
центру кібербезпеки Навчально-наукового інституту
інформаційної безпеки та стратегічних комунікацій
Національна академія Служби безпеки України
м. Київ, Україна

Тронц В. М.
старший викладач кафедри загальноправових дисциплін
Навчально-наукового гуманітарного інституту
Національна академія Служби безпеки України
м. Київ, Україна

Державний імунітет – важливий і широко визнаний міжнародно-правовий інститут, який регулює імунітет держав від юрисдикції іноземних судів та інших форм судочинства. Цей принцип ґрунтується на тому, що суверенні держави не повинні підпадати під юрисдикцію правових систем інших держав без їхньої згоди [3, с. 196].

Виходячи з цього, держава як носій публічної влади не підпорядковується законодавству, юрисдикції та управлінню будь-якої іноземної держави, а підкоряється виключно міжнародному праву [5, с. 514].

Держави користуються імунітетом від юрисдикції іноземних судів. Це означає, що держава не може бути притягнута до відповідальності в судах іншої держави без її згоди. Цей імунітет поширюється як на цивільні, так і на кримінальні справи.

Принцип державної доктрини передбачає, що суди однієї держави не будуть судити про законність державних актів іншої держави на її власній території. Ідея полягає в тому, щоб уникнути втручання у внутрішні справи суверенних держав.

Хоча держави загалом користуються імунітетом, існує виняток для комерційної діяльності. Якщо держава займається комерційною або приватною діяльністю, вона не може мати імунітету від судових розглядів, пов’язаних з цією діяльністю. Це відображає визнання того, що держави, як і приватні особи, беруть участь у комерційних операціях.

Державний імунітет може бути скасований, якщо держава погоджується на юрисдикцію судів іншої держави. Така згода може бути явною або неявною, і держави часто включають положення про відмову від імунітету в договори або контракти.

Навіть якщо в іноземному суді винесено рішення проти держави, виконання цього рішення може бути ускладнене через принцип державного імунітету. Держави часто володіють значними активами, і виконання судових рішень може вимагати спеціальних процедур або угод між державами.

Питання, пов'язані з державним імунітетом, розглядаються в різних міжнародних договорах і конвенціях. Найвідомішою з них є Конвенція ООН про юрисдикційні імунітети держав та їхньої власності, прийнята у 2004 році. Ця конвенція має на меті кодифікувати та роз'яснити правила державного імунітету.

Хоча державний імунітет є усталеним принципом міжнародного права, він не позбавлений суперечностей. Критики стверджують, що він може захищати держави від відповідальності за порушення прав людини або інші протиправні дії. Однак прихильники наголошують на важливості поваги до суверенної рівності держав і запобігання втручанню в їхні внутрішні справи. Баланс між цими конкуруючими міркуваннями продовжує залишатися предметом обговорення і розвитку в міжнародному публічному праві.

Принцип «par in parem non habet imperium», що перекладається як «рівний не має влади над рівним», є основоположним у доктрині державного імунітету. Цей принцип підкреслює ідею про те, що суверенні держави є рівними у своєму міжнародно-правовому статусі і, як наслідок, не повинні підпадати під юрисдикцію або владу одна одної без їхньої згоди [1, с. 417]. Інтеграція цього принципу в ширшу систему державного імунітету сприяє розвитку та розумінню обмежень юрисдикції іноземних судів над суверенними державами. Нами пропонується розглянути основні способи, якими цей принцип інтегрований у концепцію державного імунітету.

Принцип суверенної рівності відображає концепцію рівності між державами. Він підкреслює, що жодна держава не повинна здійснювати владу або юрисдикцію над іншою державою у спосіб, що суперечить основоположному принципу рівності. Це поняття тісно пов'язане з ідеєю про те, що держави є рівними суб'єктами міжнародного права.

Принцип імунітету лежить в основі основного аспекту державного імунітету – імунітету від юрисдикції іноземних судів. Він встановлює презумпцію, що одна суверенна держава не повинна підкорятися юридичній владі іншої держави без її явної або неявної згоди. Цей імунітет поширюється як на цивільне, так і на кримінальне судочинство.

Принцип поваги до територіальної цілісності сприяє повазі до територіальної цілісності держав. Він передбачає, що кожна держава має виключну владу над своєю територією, а інші держави не повинні здійснювати юрисдикцію на цій території без її згоди. Це відповідає загальному принципу невтручання у внутрішні справи суверенних держав.

Інтеграція принципу «par in parem non habet imperium» очевидна в акті державної доктрини. Ця доктрина диктує, що суди однієї держави не повинні судити про дійсність публічних актів іншої держави в межах її власної території. Вона відображає ідею про те, що кожна держава має право визначати свою внутрішню і зовнішню політику.

Принцип згоди визнає, що згода держави є ключовим фактором для підпорядкування її юрисдикції іншій державі. Держави можуть прямо відмовитися від свого імунітету через договори, конвенції або інші угоди. Це відображає консенсусний підхід до юрисдикції, який відповідає принципам рівності та взаємної поваги між державами.

Хоча принцип «par in parem non habet imperium» глибоко вкорінений у концепцію державного імунітету, важливо зазначити, що існують винятки та обмеження, особливо у справах, що стосуються комерційної діяльності. Крім того, розвиток міжнародних конвенцій і договорів, таких як Конвенція Організації Об'єднаних Націй про юрисдикційні імунітети держав та їхньої власності, вносить свій внесок в еволюцію державного імунітету в міжнародному праві.

Хоча принцип «par in parem non habet imperium» загалом відображає норму суверенної рівності в міжнародному праві, були історичні випадки, коли цей принцип, ймовірно, порушувався [4, с. 135]. Важливо зазначити, що міжнародне публічне право є складним, і застосування принципів може бути суб'єктивним. Розглянемо кілька історичних прикладів, які ми вважаємо випадками, коли цей принцип міг бути порушений.

В епоху імперіалізму європейські держави часто порушували цей принцип, здійснюючи владу над слабшими націями без їхньої згоди. Колонізація передбачала встановлення іноземного правління на територіях, що можна розглядати як порушення принципу суверенної рівності.

Опіумні війни між Китаєм і Великою Британією стосувалися екстериторіальності британських підданих у Китаї. Нанкінський договір (1842) та наступні договори надавали екстериторіальні права британським підданим, по суті, звільняючи їх від юрисдикції китайської влади. Таку домовленість можна розглядати як порушення принципу рівності між державами.

У різних випадках протягом 19-го і початку 20-го століть потужні держави, часто за допомогою дипломатії канонерських човнів, змушували слабші держави виконувати їхні вимоги. Загроза

застосування військової сили підривала рівність держав і могла розглядатися як порушення цього принципу.

Підписання нерівноправних договорів, особливо у 19 столітті, дехто вважає порушенням принципу. Наприклад, договори між західними державами і Китаєм династії Цин, такі як Тяньцзіньський договір (1856), ставили Китай у нерівні умови, надаючи екстериторіальні права і поступки західним державам.

Протягом 19-го і початку 20-го століть були випадки втручання європейських держав і Сполучених Штатів у справи латиноамериканських країн. Це втручання, часто у формі військової окупації або економічного примусу, могло розглядатися як посягання на суверенітет і рівність цих держав.

Мандатна система Ліги Націй, створена після Першої світової війни, передбачала запровадження обов'язкових повноважень (переважно європейських) над певними територіями, що раніше належали переможеним Центральним державам. Хоча мандати нібито мали на меті підготувати ці території до самоврядування, критики стверджують, що вони підривали принцип рівного суверенітету [2, с. 913].

Важливо визнати, що інтерпретація цих історичних подій може бути різною, і дехто може стверджувати, що певні дії були виправдані за тогочасних обставин. Крім того, розвиток сучасного міжнародного публічного права, включаючи Статут Організації Об'єднаних Націй та наступні договори, був спрямований на зміцнення принципів суверенної рівності та невтручання у справи держав.

Література:

1. Dinstein Y. Par in Parem Non Habet Imperium. *Israel Law Review*. 1966. Vol. 1, no. 3. P. 407–408.

2. McGregor L. Torture and state immunity: Deflecting impunity, distorting sovereignty. *European Journal of International Law*. 2007. Vol. 18, no. 5. P. 910.

3. Reis L. State immunity current state of law in view of the un convention on jurisdictional immunities of states and their property. *Revista Jurídica da Seção Judiciária de Pernambuco.* 2013. Vol. 4. P. 218–219.

4. Van Schaack B. Par in Parem Imperium Non Habet: Complementarity and the crime of aggression. *Journal of International Criminal Justice*. 2012. Vol. 10, no. 1. P. 163.

5. Денисов В. Енциклопедія міжнародного права. 2-ге вид. Київ: Академперіодика, 2017. 928 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shemshuchenko_Yurii/Entsyklopediia_mizhnarodnoho_prava_U_3_t_Tom_2_E__L.pdf (дата звернення: 24.11.2023).